



співпраця з
німеччиною

DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Виконавець:

giz Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH



2022

ПІДВИЩЕННЯ
КОМПЕТЕНЦІЇ ФАХІВЦІВ
З НАДАННЯ ПСИХОСОЦІАЛЬНИХ
ПОСЛУГ ПРИ РОБОТІ
В СЕНСОРНІЙ КІМНАТІ

АЛЬТЕРНАТИВНА
ТА ДОПОВНЕНА
КОМУНІКАЦІЯ



м. Запоріжжя

АЛЬТЕРНАТИВНА ТА ДОПОВНЕНА КОМУНІКАЦІЯ

Що таке комунікація. Види комунікації

Почнемо з того, що означає термін комунікація. Це процес встановлення і розвитку контактів між різними людьми, коли виникає потреба в будь-якій спільній діяльності. Наприклад, побутова ситуація, знайомства, або звертання по допомогу, або потреба отримати консультацію. В кожній з цих ситуацій ми повинні порозумітися один з одним і, в тій чи іншій мірі, вплинути один на одного.

Тобто кожна людина повинна мати можливість відносно іншої людини:

- сповістити, розповісти якусь інформацію;
- вплинути, запропонувати, звернутись з проханням, заборонити;
- отримати досвід, навички, відповідь на запитання.

Якщо мова йдеться про дитину, нічого не змінюється. Кожна дитина повинна мати можливість пояснити оточуючим свої бажання, протести, почуття, висновки, питання. А якщо такої можливості немає? Що робити, коли процес мовлення дуже зруйнований або ще не сформований? Як допоміжний ресурс використовуємо альтернативні і доповнені комунікації.

Альтернативна і доповнена комунікація – це сфера знань, яка поєднує різноманітні засоби спілкування, унікальні методики та цілі системи комунікацій, які розробляються для людей з відсутністю мови або із значними порушеннями мови.

Треба нагадати, що комунікувати можна не лише словами! Існують знаки, рухи, символи, звуки, малюнки. Більше того. Вагаз інформації, яку ми отримуємо вербально, інколи набагато менша, за невербальну. Крім того, ми свідомо ми обробляємо лише частину, більше за все зміст висловлювань. Все це робить комунікацію багатоканальною, більш об'ємною і більш доступною для будь-кого.

Альтернативними називають усі види невербального спілкування (без участі голосу). Деколи її називають тотальна, додаткова. Інколи зустрічається аббревіатура AAC (аугментативна і альтернативна комунікація). Вона може бути використана як:

- тимчасова допомога;
- без терміну припинення, на постійній основі;
- доповнююча система взаємодії для кращого розвитку голосового мовлення;
- як метод роботи з неприйнятною поведінкою.

Якщо усної мови недостатньо, використовують доповнену комунікацію. Наприклад, коли дитина тільки вчиться розмовляти, або якщо людина потребує супровід своєї особистої мови для підсилення акцентів чи-то для уточнення.

Коли і для чого використовуємо AAC

Взагалі, альтернативні засоби комунікації використовують у різних випадках.

1. Порушення слуху (вроджене або придбане зниження слуху).
2. Моторні труднощі (дизартрія, анартрія, апраксія).

3. Ментальні порушення (розумова відсталість).
 4. Емоційні порушення і порушення контакту, які заважають сприймати слова співрозмовника (аутизм).
 5. Органічні проблеми артикуляційних органів (хвороба Дауна).
 6. Прогресуючі хвороби або травми.
 7. Тимчасові обмеження мовних можливостей (трахеотомія).
- У дужках наведені деякі стани, хвороби для прикладу. Але ми пам'ятаємо, що геть усі люди використовують міміку, рухи, символи в своєму житті в спілкуванні.

У дитячому віці найбільшу увагу приділяють розвитку наступних навичок:

- прохання, запитання;
- реакція у відповідь, зворотній зв'язок;
- означення об'єктів, компетенції, опис;
- залучення уваги;
- розвиток емоцій і почуттів;
- нормалізація соціальної поведінки.

І ще два важливих зауваження.

Альтернативна комунікація допомагає уникнути важкої помилки, коли людину з функціональними проблемами сприймають як людину, яка не здатна або не хоче взаємодії.

ААС сприяє розвитку абстрактного мислення і символічної діяльності, і покращує таким чином сприйняття вербальної мови.

Як почати роботу. Методи і принципи.

З чого ж повинна починатися робота з ААС, якщо її потребує дитина? Звичайно ж, як і в багатьох інших випадках, треба оцінити рівень володіння дитиною навичками комунікації в цілому.

Методи оцінки

1. Спостереження за дитиною в різноманітних ситуаціях та обставинах: в колі родини, на заняттях.
2. Співбесіди за участю батьків з метою виявлення комунікативних шаблонів в побутовому житті дитини – під час розваг, в процесі спілкування.
3. Проводиться пошук поведінки, яка повторюється і може бути еквівалентом комунікації.
4. Аналізується, як само можна їх закріпити і зробити їх використання усвідомленим.
5. Дитина навчається використовувати обрані шаблони.
6. Розглядаються можливі варіанти допомоги дитині з боку дорослих, у тому числі з використанням приладів.

Існує декілька варіантів систем ААС. В кожній з них окремий набір технічних засобів. Крім цього є загальні, універсальні принципи роботи для включення того чи іншого шаблону в актив дитини.

Принципи роботи

1. Від більш реального до більш абстрактного.

Все дуже просто. Якщо нам треба навчити дитину працювати з графічними символами, спершу демонструємо фото, потім малюнок, потім піктограму.

2. Надмірність символів.

Використовуємо одночасно різні системи комунікації – жести, рухи, малюнки, написане слово. І пам'ятаємо, що така ситуація сприяє розвитку креативності і абстрактного мислення, і спрощує розуміння вербальної мови.

3. Постійна підтримка мотивації.

Навчання – дуже непросте заняття, тому потребує зовнішньої підтримки, заохочення, стимулювання.

4. Функціональне використання в комунікації.

Тобто нас, більш за все, цікавить можливість використання цих шаблонів в побутових ситуаціях, у повсякденні.

Вимоги до символів системи доповненої комунікації

1. Жести, рухи, пози повинні бути простими в виконанні, лаконічними і чіткими, щоб їх було легко повторювати, і щоб вони мали очевидне, інтуїтивно зрозуміле значення.

2. Малюнки, картки мають бути яскравими, привабливими, зручними в користуванні.

3. Дуже бажано, щоб обличчя і речі на фото були знайомі дитині, починати треба з максимальної конкретики.

4. Речі і іграшки повинні бути цікавими для дитини, привабливими.

5. В написанні слів зручніше використовувати простий, чіткий шрифт.

6. Демонстрація жестових рухів на рівні очей, навпроти дитини. У той же час асистент знаходиться позаду дитини і має можливість допомогти.

Окремі системи і їх переваги

Варіантів AAC існує багато. Наприклад:

- жестова мова (для дітей від 3 років);
- піктограми (для дітей від 3 років);
- комунікативні книги (для дітей від 2 років);
- Блісс-система (для дітей від 4 років);
- комунікаційні пристрої з синтезатором мови, go talk, наприклад (для дітей від 1,5 років);
- система PECS, комунікаційна система обміну картками (для дітей від 3 років).

Про деякі з них трохи детальніше нижче.

Жестова система

Кожен жест має якийсь значення, зміст, тобто, є символом або знаком.

Деякі переваги і недоліки саме жестів:

- можна «побачити» слово;

- краще запам'ятовується слово;
 - можна використовувати слова, які ще не вміє казати вголос;
 - їх майже завжди можна виконати, бо руки завжди з нами;
 - спілкування проходить безпосередньо між двома людьми, є контакт очима;
- разом з тим:
- є незрозумілі для більшості жести;
 - система неможлива при вагомому руховому порушенні;
 - жестове речення треба запам'ятати зразу, бо воно одразу зникає.

Система графічних символів

Більше стає у нагоді, коли є чіткі потреби, згода або відмова, коли можна відповісти не розгорнутим реченням.

Але є й переваги або полегшуючи обставини. Для навчання користуванню картками можна працювати з обладнанням: календарями, комунікативними дошками, тематичними книгами та альбомами, окремими картками.

Мабуть головне пам'ятати, що навички комунікації формуються лише під час комунікації. Треба бути наполегливим.

Глобальне читання

Головна ідея глобального читання – дитина може впізнавати цілі слова, не відокремлюючи літери. В цій системі одночасно йде навчання техніці читання і розумінні прочитаного. Крім того стимулюється зорова пам'ять і увага.

Треба бути послідовним і повільним, йти за можливостями дитини.

Глобальне читання дозволяє з'ясувати наскільки дитина розуміє звернену до неї мову.

Система комунікації за допомогою PECS

Система дозволяє дитині спілкуватися за допомогою спеціальних карток. Обов'язковим є бажання дитини щось отримати, а метою навчання – дитина розуміє, що для досягнення бажання, треба обрати і використати одну з карток PECS.

Ця система теж передбачає попередню підготовку через спеціальні ігри, іграшки і обладнання.

ЗАМІСТЬ ВИСНОВКУ

Комунікація – це одне з найголовніших прав людини, бо ми істоти соціальні.

Це означає, що у будь якому випадку, треба намагатись, щоб кожна людина мала можливість реалізувати цю свою потребу, ці право.

Один із допоміжних засобів – розвинення і імплементація в повсякденне життя систем альтернативної комунікації.

Вибір конкретної системи залежить від вподобань і здатностей дитини, можливостей оточуючого середовища, наявності того чи іншого обладнання.

Тим не менш, при послідовному, наполегливому, індивідуалізованому підході можна сподіватись на стовідсоткове охоплення всіх, хто на те потребує.



Публікація цього матеріалу стала можливою у рамках Проекту
«Розбудова структур надання послуг та освітнього потенціалу
для психосоціального забезпечення у Східній Україні»,
що реалізується
Deutsche Gesellschaft für internationale Zusammenarbeit
за дорученням Федерального уряду Німеччини».